NGHIÊN CỨU TỔNG HỢP MỘT HỢP CHẤT MỚI CỦA TCNQF4²⁻ SYNTHESIS OF THE NEW COMPOUND OF TCNQF4²⁻

Trần Đức Mạnh^{1,2}, Võ Thắng Nguyên^{1,2}

¹Trường Đại học Sư phạm, ĐH Đà Nẵng; ducmanhdng@gmail.com ²Đại học Monash, Austraslia

Tớm tắt - Hợp chất mới Cu₂TCNQF₄ đã được tổng hợp điện hóa bằng việc khử TCNQF₄ thành TCNQF₄²⁻ trong CH₃CN chứa [Cu(CH₃CN)₄]⁺ và 0,1M Bu₄NPF₆.Các thí nghiệm quét thế cho thấy có hai giai đoạn riêng biệt để hình thành Cu₂TCNQF₄ khi TCNQF₄²⁻ được tạo thành trên bề mặt điện cực trong sự có mặt của [Cu(CH₃CN)₄]⁺. Hình thức động học hình thành nhanh chóng chuyển qua nhiệt động học. Sự có mặt của dianion TCNQF₄²⁻ trong sản phẩm được xác định bằng phổ UV-Vis, phổ hồng ngoại và phố Raman. Kính hiển vi điện tử (SEM) cho thấy Cu₂TCNQF₄ có dạng hình kim. Phân tích nhiệt trọng và phân tích nguyên tố xác nhận sự có mặt của 2 phân tử MeCN trên một trung tấm Cu trong phương pháp điện hóa. Nhưng những tính chất thể hiện đây là vật liệu có triển vọng.

Từ khóa - TCNQ; điện hóa; điện cực; tổng hợp; quét thế

1. Đặt vấn đề

Các hợp chất chuyển điện tích hữu cơ của TCNQ và các dẫn xuất của nó, đặc biệt là dẫn xuất flo, đã được nghiên cứu rộng rãi trong một vài thập kỉ gần đây. Một số phức chất của TCNQ với ion kim loại chuyển tiếp có tính dẫn điện cao. Chẳng hạn phức chất của TCNQ với đồng (I) hay bạc (I) có độ dẫn điện cao và đã được ứng dụng trong các thiết bị điện học và quang học [1-2]. Trong một vài năm gần đây, một số phức chất từ TCNQF₄ đã được tổng hợp và nghiên cứu cấu trúc, tính chất vật lý [3-5]. Những vật liệu này rất thú vị và được áp dụng cho quang học, công tắc, đi ốt phát quang, bóng bán dẫn, xúc tác [5], Tuy nhiên các nghiên cứu phức của vật liệu TCNQF₄ vẫn quá nhỏ so với TCNQ và chỉ dừng ở mức độ tổng hợp hóa học, vì vậy lĩnh vực này vẫn còn cần được nghiên cứu nhiều hơn.

Hình 1. Công thức phân tử của TCNQ(a) và TCNQF4 (b)

Dẫn xuất tetraflo TCNQF₄ được cho là sẽ có tính chất điện hóa vượt trội hơn TCNQ do ái lực electron của nó là 3.20 eV, trong khi đó của TCNQ là 2.85. Điều này là do ảnh hưởng của hiệu ứng thế của bốn nguyên tử Flo. Do đó, TCNQF₄ dễ dàng bị khử hơn và độ bền của các anion của nó cũng tăng lên. Trong nghiên cứu này, hợp chất mới Cu₂(TCNQF₄)(MeCN)₂ (viết tắt là Cu₂TCNQF₄) được tổng hợp bằng điện hóa bởi phản ứng của [Cu(CH₃CN)₄]⁺ với TCNQF₄²⁻ trong CH₃CN. Phương pháp điện hóa cũng đã được sử dụng để điện kết tinh Cu₂TCNQF₄ trên bề mặt

Abstract - The new compound Cu₂(TCNQF₄) has been synthesized by electrochemically directed synthesis based on reduction of TCNQF₄ to TCNQF₄²⁻ in acetonitrile (0.1 M Bu₄NPF₆) solution containing [Cu(MeCN)₄]⁺. Voltam-metric experiments reveal that two distinct phases of Cu₂TCNQF₄ are formed when TCNQF₄²⁻ is generated on the electrode surface in the presence of Cu(MeCN)₄⁺, the kinetically favored form being rapidly converted to the thermodynamically favored Cu₂¹(TCNQF₄¹⁺)(MeCN)₂. The presence of TCNQF₄²⁻ in Cu₂TCNQF₄ materials is confirmed by UV-visible, infrared and Raman spectroscopes. Scanning electron microscopy images reveal that Cu₂TCNQF₄ has a rod-like morphology. Thermogravimetric and elemental analysis data confirm the presence of two moles of CH₃CN per Cu¹ center in Cu₂TCNQF₄. Crystals of synthetic material are not obtained by electrochemical methods. But the properties of the material show that this is a promising material.

Key words - TCNQ; electrochemical; electrode; synthesis; voltammetric

điện cực. Phức chất mới tạo thành được nghiên cứu tính chất bằng phổ UV-Vis, FT-IR, Raman, SEM.

2. Thực nghiệm

2.1. Hóa chất, thiết bị

[Cu(CH₃CN)₄PF₆ (98%, Aldrich), TCNQF₄ (98% Beijing Health), CH₃CN (HPCL, Omnisolv), isopropanol (BDH), axeton (suprasolv, Merck), Metanol (Chem Supply), Bu₄NPF₆ (Wako) được kết tinh lại hai lần từ etanol 96% (Merck) sau đó sấy khô ở 100^oC trong chân không trong 24 giờ trước khi sử dụng. Tất cả các dung dịch được pha chế bằng nước tinh khiết từ hệ thống Sartorius Arium 611 (Sartorius).

2.2. Thí nghiệm điện hóa

Các thí nghiệm quét thế vòng tuần hoàn được thực hiện ở nhiệt độ phòng và sử dụng hệ thống Bioanalytical (BAS) 100 W. Hệ 3 điện cực bao gồm điện cực làm việc than thủy tinh (Glassy carbon GC, đường kính 1mm), điện cực so sánh Ag/Ag+ (RE) và điện cực phù trợ là dây bạch kim đường kính 1.0mm. Điện cực GC được làm sach sau mỗi thí nghiệm bằng cách đánh bóng bằng bột oxit nhôm đường kính hạt 0.3 µm, sau đó được rửa sạch với nước lọc, làm sạch bằng sóng siêu âm trong vòng 30 giây. Điện cực so sánh là một dây bac được nhúng trong dung dịch acetonitrile (0.1M Bu₄NPF₆) chứa 1.0 mM AgNO₃. Điện cực này được phân cách với dung dịch nghiên cứu bằng một cầu muối. Thế tương đối của điện cực so sánh này với cặp ferrocene/ferrocenium, $Fc^{0/+}$ là -135 ±5 mV. Tất cả các dung dịch trong các thí nghiệm đều được sục N_2 trong vòng 10 phút trước khi làm thí nghiệm, đồng thời dòng khí N_2 vẫn được duy trì bên trên dung dịch trong suốt quá trình thí nghiệm. Trong các thí nghiệm điện phân, điện cực làm việc được thay thế bằng điện cực lưới bạch kim.

2.3. Thiết bị khác

Phổ hồng ngoại được đo trên máy Spectrac Diamond ATR, phổ ¹H-NMR đo trên máy Brucker DRX 400, phổ Raman đo trên máy Resihaw RM2000, phổ UV-Vis đo trên máy Varian cary 5000. Phân tích TGA thực hiện dưới điều kiện N_2 khô, nhiệt độ từ 25 đến 350°C tại biến thiên 5°C/ phút, sử dụng chảo nhôm và dụng cụ moden Mettler-Toledo TGA-DSC1.

2.4. Tổng hợp Cu2TCNQF4

Cu₂TCNQF₄ được tổng hợp bằng phản ứng của TCNQF₄²⁻ với [Cu(CH₃CN)₄]⁺ trong CH₃CN. Điện phân 2mL của TCNQF₄ 5 mM trong MeCN (0,1 M Bu₄NPF₆) với thế điện cực Pt là -400 mV so với Ag/Ag⁺. Dung dịch của TCNQF₄²⁻ sau đó cho vào hỗn hợp 0,2 mL của 100 mM [Cu(CH₃CN)₄]⁺ trong MeCN. Cu₂TCNQF₄ lập tức tạo thành và thu được vi tinh thể màu trắng, sau đó được rửa sạch nhiều lần với CH₃CN (8 mL). Chất rắn thu được sấy khô trong chân không qua đêm, dùng để xác định độ tan trong CH₃CN và xác định tính chất phổ.

3. Kết quả và thảo luận

3.1. Quét thể tuần hoàn của TCNQF₄ và [Cu(CH₃CN)₄]⁺ trong CH₃CN

Quét thế vòng tuần hoàn cho quá trình khử 1.0 mM TCNQF₄ thành TCNQF₄⁻ và TCNQF₄²⁻ trong CH₃CN (0,1 M Bu₄NPF₆) trên điện cực GC thể hiện ở hình 2a. Ta thấy thế của hai quá trình khử và oxi hóa của $Cu^+_{(MeCN)}$ là nằm

ngoài quá trình khử của TCNQF₄ thành TCNQF₄⁻ và TCNOF₄⁻ thành TCNOF₄²⁻ (bảng 1).

Hình 2. Qué thể vòng tuần hoàn cho (a) 1.0 mM TCNQF_4 and (b) $2.0 \text{ mM Cu}(MeCN)_4^+$ trong CH₃CN (0.1 M Bu₄NPF₆) thu được với điện cực GC (3.0 mm) với tốc độ quét thế 100 mV s⁻¹.

Do đó, sự kết tinh điện $Cu_2TCNQF_{4(s)}$ thông qua việc khử $TCNQF_4$ trong CH_3CN (0,1 M $Bu_4NPF_{6)}$ trong dung dịch $Cu^+_{(CH3CN)}$ có thể xảy ra trong khu vực nằm giữa quá trình khử và oxi hóa của $Cu^+_{(MeCN)}$.

3.2. Điện kết tinh của Cu₂TCNQF₄

3.2.1. Điện hóa của Cu₂TCNQF₄ trong CH₃CN (0,1M Bu₄NPF₆)

Giản đồ quét thế của 1.0 mM TCNQF₄ và 2.0 mM $[Cu(MeCN)_4]^+$ trong MeCN (0.1 M Bu₄NPF₆) thể hiện trong hình 3(a-c).

Hình 3. Giản đồ CV thu được với điện cực GC (3.0 mm) của dung dịch CH₃CN (0.1M Bu₄NBF₆) chứa: (a) 1.0 mM TCNQF₄ trong sự có mặt của 2.0 mM Cu(MeCN)₄⁺ (đường màu đen) và 1.0 mM Cu(MeCN)₄⁺ (đường màu đỏ) với tốc độ quét thế 20 mV s⁻¹, (b) 1.0 mM TCNQF₄ và 2.0 mM Cu(MeCN)₄⁺ tại các tốc độ quét thế khác nhau (mV s⁻¹), (c) dưới điều kiện như (b) nhưng thế được giữ tại -400 mV trong 1 giây và sau đó quét về hướng dương tại các tốc độ quét khác nhau (mV s⁻¹)

Ở hình 3a, khi quét thế về phía âm với tốc độ quét 20 mV/s, các quá trình khử của TCNQF₄ thành TCNQF₄- (red 1) và sau đó TCNQF₄- thành TCNQF₄²⁻ (red 2) đã tìm thấy. Tuy nhiên quá trình oxi hóa từ TCNQF₄²⁻ (red 2) đã tìm thấy. Tuy nhiên quá trình oxi hóa từ TCNQF₄²⁻ thành TCNQF₄- lại được thay thế bằng một pic sắc nét tại 280 mV (Ox2). Kết quả này cho thấy rằng TCNQF₄²⁻ nhanh chóng kết hợp với Cu⁺(MeCN) tạo thành chất rắn Cu₂TCNQF₄ trên bề mặt điện cực, sau đó Cu₂TCNQF₄ oxi hóa để tạo thành TCNQF₄- và Cu⁺ (phương trình 1) tại 280 mV (Ox2). Điều thú vị là khi tăng tốc độ quét thế lên thì xuất hiện một quá trình oxi hóa mới tại gần – 130 mV (Ox3) và Ox3 tăng cùng với Ox2 (hình 3b). Điều này là hoàn toàn phù hợp với sự tồn tại hạn chế bề mặt ban đầu của vật liệu trước khi tạo thành sản phẩm cuối cùng là Cu₂TCNQF₄(s). Theo đó, động học của hợp chất A (pha A) được hình thành nhanh chóng

từ phản ứng của TCNQF₄²⁻ và $[Cu(MeCN)_4]^+$ và sau đó chuyển đổi sang trạng thái ổn định nhiệt động Cu₂TCNQF_{4(s)} (pha B), giống như đã miêu tả trong phương trình phản ứng 2 và 3.

Cu₂TCNQF_{4(s)} → 2Cu⁺_(CH3CN)+TCNQF₄^{•-}_(CH3CN) + e⁻(1)

 $2Cu^{+}_{(CH3CN)}+TCNQF_{4^{2-}_{(CH3CN)}} \rightleftharpoons Cu_{2}TCNQF_{4(s,phase A)}(2)$

 $Cu_2TCNQF_{4(s, phase A)} \iff Cu_2TCNQF_{4(s, phase B)}$ (3)

3.2.2. Ånh hưởng của vật liệu điện cực làm việc đến kết tinh điện Cu_2TCNQF_4

Quét thế vòng tuần hoàn (5 chu kỳ đầu) cho dung dịch MeCN (0.1 M Bu₄NPF₆) chứa 1.0 mM TCNQF₄ và 2.0 mM [Cu(MeCN)₄]⁺ với tốc độ 20mV/s và 100mV/s với các điện cực tương ứng. Với điện cực bằng GC và Pt là tương tự nhau. Tuy nhiên với điện cực Au, quá trình oxi hóa Ox3 là mạnh hơn ở tốc độ quét thế cao hơn. Điều này có nghĩa là Cu_2TCNQF_4 hình thành trên bề mặt điện cực Au là ổn định hơn so với trên điện cực GC và Pt. Tuy nhiên quét thế vòng tuần hoàn của tất cả các điện cực đều có độ lặp lại cao. Và $TCNQF_4$ và $[Cu(MeCN)_4]^+$ đều được tạo ra ở cuối các chu kỳ quét thế.

Hình 5. Qué thế vòng tuần hoàn (5 vòng đầu tiên) thu được với: (a,b) điện cực GC đường kính 3.0 mm, (c,d) điện cực Pt đường kính 1.6 mm, (e,f) điện cực Au đường kính 1.6 mm trong dung dịch CH₃CN (0.1 M Bu₄NPF₆) chứa 1.0 mM TCNQF₄ và 2.0 mM Cu(MeCN)₄⁺ tại tốc độ quét thế 20 và 100 mV s⁻¹

Hình 6. Quét thể vòng tuần hoàn 1.0 mM TCNQF₄ với (a) các nồng độ khác nhau của Cu(MeCN)₄⁺ trong CH₃CN (0.1 M Bu₄NPF₆) với điện cực GC đường kính 3.0 mm (v = 100 mV s⁻¹), (b) giống như (a) nhưng chỉ thể hiện quá trình khử, (c, d) giống như (a) nhưng tại các vận tốc quét và nồng độ Cu(MeCN)₄⁺ khác nhau

Quét thể vòng tuần hoàn khi khử 1.0mM TCNQF₄ với các nồng độ khác nhau của $[Cu(CH_3CN)_4]^+$ trong CH₃CN (0.1M Bu₄NPF₆) cho thấy rằng thế của quá trình khử từ

TCNQF₄⁻ đến TCNQF₄²⁻ thay đổi 97 mV về giá trị dương hơn khi nồng độ của $[Cu(CH_3CN)_4]^+$ tăng từ 0.0mM đến 10.0mM (Hình 4a,b). Hình 4a cho thấy rằng pic của quá trình giải Cu₂TCNQF₄ tăng khi nồng độ $[Cu(CH_3CN)_4]^+$ tăng. Kết quả thể hiện ở hình 4c,d là phù hợp với hình 4a. Khi tăng tốc độ quét thế từ 20 đến 500 mV/s và nồng độ $[Cu(CH_3CN)_4]^+$ tăng thì pic ứng với quá trình oxi hóa của chất trung gian và Cu₂TCNQF₄ tương ứng là giảm và tăng.

Kết quả hàng loạt thí nghiệm trên chứng tỏ rằng đã có một bước tạo ra trước khi tạo thành sản phẩm là Cu_2TCNQF_4 nhưng sản phẩm của bước này là không bền về mặt nhiệt động học.

3.3. Tính chất của Cu2TCNQF4 tạo thành bằng điện kết tinh và tổng hợp điện hóa

3.3.1. Phân tích nhiệt trọng

Thí nghiệm phân tích nhiệt trọng dưới điều kiện nhiệt độ từ 25 đến 350° C. Kết quả cho thấy ở 140° C, hợp chất mất gần 17% khối lượng. Điều này là phù hợp với công thức thực nghiệm là Cu₂(TCNQF₄)(CH₃CN)₂, trong đó CH₃CN chiếm 16,92%. Khối lượng CH₃CN bị mất xảy ra ở nhiệt độ cao liên quan đến nhiệt độ sôi của CH₃CN (82^oC) khi liên kết phối trí với ion Cu.

3.3.2. Phổ hồng ngoại, Raman và kính hiển vi điện tử quét (SEM)

a. Phổ hồng ngoại (FTIR) và Raman

Hình 7. Phổ hồng ngoại (FTIR) và Raman của (a) Cu₂TCNQF_{4(s)} tổng hợp từ phản ứng của TCNQF₄²⁻ và Cu(MeCN)₄⁺ trong CH₃CN, (b) Cu₂TCNQF_{4(s)} điện kết tinh trên bề mặt điện cực ITO bằng phản ứng khử điện của 1.0 mM TCNQF₄ tại –500 mV trong 15 phút trong dung dịch CH₃CN (0.1 M Bu₄NPF₆) chứa 2.0 mM Cu(MeCN)₄⁺

Các píc của nhóm (C \equiv N) tại 2162 và 2135 cm⁻¹ thể hiện có dianion TCNQF4²⁻. Píc ở 2204 là thể hiện có mặt của TCNQF4⁻, đây là kết quả của của sự oxi hóa nội phân tử từ $TCNQF_4^2$ thành $TCNQF_4^-$ dưới điều kiện ánh sáng. Nếu để mẫu trong vài ngày dưới chân không thì một lượng lớn TCNQF₄⁻ tăng lên. Các pic phố IR tại 1475 và 1489 cũng cho thấy sự có mặt của TCNQF4²⁻. Píc raman tại 2218 cm⁻ ¹ xác nhận sự có mặt của TCNQF4⁻, trong khi đó 2 pic tại năng lượng thấp hơn tại 2179 và 2141 cm⁻¹ phù hợp với TCNQF₄²⁻. Các pic Raman tai 1655, 1435 và 1246 cm⁻¹ của TCNQF₄²⁻, trong khi đó các pic tai 1643, 1443, 1273 cm⁻¹ là phù hợp với TCNOF4⁻. Các kết quả phổ FT-IR, Raman của điện kết tinh Cu₂TCNQF₄ là tương tự như chất rắn tổng hợp bằng điện phân. Các dữ liệu phổ cho thấy hợp chất Cu⁺-TCNQF₄²⁻ đã được tổng hợp bằng hai phương pháp có cùng cấu trúc và cả hai đều bị biến đổi quang hóa để tao thành CuTCNQF4^{I-} và kim loại Cu.

 $(m+n)(Cu^{+})_{2}(TCNQF_{4})^{2-}_{(s)} \xrightarrow{h\nu} mCu^{0}_{(s)} + mCu^{+}TCNQF_{4} \xrightarrow{\bullet}_{(s)} + n(Cu^{+})_{2}(TCNQF_{4})^{2-}_{(s)}$

b. Kính hiến vi điện tử quét

Hình dạng của điện kết tinh Cu₂TCNQF₄ thể hiện dạng tinh thể hình kim.

Hình 8. Hình ảnh SEM với độ phân giải tăng dần của điện kết tinh Cu₂TCNQF_{4(s)} trên bề mặt điện cực ITO bằng việc khủ điện 1.0 mM TCNQF₄ tại –500 mV trong 15 phút trong dung dịch CH₃CN (0.1 M Bu₄NPF₆) chứa 2.0 mM Cu(MeCN)₄⁺

3.5. Độ hòa tan của Cu₂TCNQF_{4(s)} trong MeCN : Dung dịch của Cu₂TCNQF₄ trong MeCN được ly tâm trong 10 phút (vì TCNQF₄²⁻ phân hủy chậm trong không khí). Nồng độ của TCNQF₄²⁻ được xác định sau khi lọc dung dịch được xác định bởi UV-Vis, $\lambda_{max} = 333$ nm, thu được lần lượt là (1.59 ± 0.06) x 10⁻⁵ M (có Bu₄NPF₆) và (7.29 ± 0.46)x 10⁻⁶ (không có Bu₄NPF₆), tương ứng với độ tan của Cu₂TCNQF₄ lần lượt là (1.61 ± 0.17) x 10⁻¹⁴ M³ và (1.55 ± 0.2) x 10⁻¹⁵ M³.

4. Kết luận

Hợp chất mới Cu₂TCNQF₄ đã được tổng hợp thành công. Độ hòa tan của sản phẩm trong MeCN trong chất hỗ trợ điện ly 0,1 M Bu₄NPF₆ là (1.59 ± 0.06) × 10^{-5} M. Điều đó cho thấv có thể điên kết tinh Cu2TCNOF4 từ TCNOF4 và Cu(MeCN)₄]⁺ ở nồng độ thấp. Phổ IR, Raman cũng xác nhân sự có mặt của TCNQF4⁻ và TCNQF4²⁻, phù hợp với với sản phẩm được tổng hợp điện hóa và kết tinh điện. Cu₂TCNOF₄ dưới điều kiên quang hóa sẽ chuyển hóa thành Cu^ITCNQF₄^{I-} và Cu thông qua phản ứng tự oxi hóa khử. Điện kết tinh tao ra Cu₂TCNQF₄ có hình dang kim. Các thí nghiêm về điên hóa cho thấy rằng đã có sự hình thành giai đoan với MeCN được tao thành và nó không bền về trang thái nhiệt động và nhanh chóng chuyển thành trang thái động học Cu2TCNQF4. Các thí nghiệm phân tích nhiệt trong, hồng ngoại, raman khẳng định công thức tạo thành là Cu₂(TCNQF₄)(MeCN)₂. Điều quan trọng nữa là tổng hợp điện hóa của các phức TCNQF4²⁻ là liên quan đến mức đô nhiều hay ít phản ứng với oxi. Việc chứa cả gốc anion và dianion ở trong hợp tao thành là hấp dẫn cho các nghiên cứu sau.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- H. Zhao, R. A. Heintz, X. Ouyang, K. R. Dunbar, C. F. Campana, R. D. Rogers, *Chem. Mater*, **1999**, 11, 736.
- [2] K. Xiao, A. J. Rondinone, A. A. Puretzky, I. N. Ivanov, S. T. Retterer, D. B. Geohegan, *Chem. Mater*, 2009, 21, 4275.
- [3] H. L. Peng, C. B. Ran, X. C. Yu, R. Zhang, Z. F. Liu, Adv. Mater, 2005, 17, 459.
- [4] A. Nafady, A. M. Bond, A. Bilyk, A. R. Harris, A. I. Bhatt, A. P. O'Mullane, R. De Marco, J. Am. Chem. Soc, 2007, 129, 2369.
- [5] P. C. Pandey, S. Upadhyay, S. Sharma, *Electroanalysis*, 2003, 15, 1115.
- [6] Tran Duc Manh, Vo Thang Nguyen, Le Tu Hai, Study on the electrochemical behavior of TCNQF₄ and the electrochemical synthesis of CuTCNQF₄, *Vietnam Journal of Chemistry*, **2015**, 6e3(53),131.

(BBT nhận bài: 21/11/2016, hoàn tất thủ tục phản biện: 27/03/2017)